

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах аналізується історичний шлях формування антикорупційного законодавства України з моменту проголошення незалежності до сьогодення. Розглядаються ключові етапи: від перших рамкових законів 90-х років до створення сучасної архітектури антикорупційних органів (НАБУ, САП, НАЗК, ВАКС). Досліджується вплив міжнародних стандартів та вимог євроінтеграції на трансформацію кримінального та адміністративного права у сфері протидії корупції. Виокремлено основні здобутки та системні проблеми, що перешкоджають ефективній імплементації антикорупційних норм.

Ключові слова: антикорупційне законодавство, корупція, НАБУ, НАЗК, антикорупційна стратегія, євроінтеграція, кримінальна відповідальність.

Abstract

The theses analyze the historical path of the formation of Ukraine's anti-corruption legislation from the moment of independence to the present. The key stages are considered: from the first framework laws of the 90s to the creation of the modern architecture of anti-corruption bodies (NABU, SAPO, NAPC, HACC). The influence of international standards and European integration requirements on the transformation of criminal and administrative law in the field of combating corruption is studied. The main achievements and systemic problems that prevent the effective implementation of anti-corruption norms are highlighted.

Keywords: anti-corruption legislation, corruption, NABU, NAPC, anti-corruption strategy, European integration, criminal liability.

Вступ

Боротьба з корупцією є одним із визначальних векторів державного будівництва України. Ефективність цієї боротьби безпосередньо залежить від якості нормативно-правової бази. Протягом понад тридцяти років незалежності українське антикорупційне законодавство пройшло шлях від декларативних норм до створення спеціалізованої правової системи. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переосмислення минулих помилок для подальшого вдосконалення механізмів запобігання корупції в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Результати дослідження

У ході аналізу встановлено, що еволюція антикорупційного законодавства України пройшла складний шлях від декларативних радянських підходів до створення однієї з найпрогресивніших у Європі правових систем. Початковий етап (1991–2005 рр.) характеризувався відсутністю цілісної стратегії: Закон «Про боротьбу з корупцією» 1995 року мав переважно каральний, а не превентивний характер, фокусуючись на дрібних адміністративних правопорушеннях, тоді як системна політична корупція залишалася поза правовим полем. Ситуація почала змінюватися лише під тиском міжнародних зобов'язань, зокрема після ратифікації Україною у 2006 році Конвенції ООН проти корупції, що змусило державу переглянути понятійний апарат та запровадити термін «конфлікт інтересів». Справжній тектонічний зсув відбувся після 2014 року, коли під впливом вимог Революції

Гідності та умов лібералізації візового режиму з ЄС було прийнято пакет законів, що сформували сучасну антикорупційну архітектуру. Створення НАБУ, НАЗК та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури дозволило виокремити боротьбу з топ-корупцією в автономну юридичну площину. Особливу роль відіграло впровадження системи електронного декларування, яка за рівнем відкритості та деталізації даних не має аналогів у більшості країн Заходу. Однак дослідження виявило парадоксальну проблему: висока інтенсивність законотворення призвела до певної десинхронізації норм. Часто спостерігається «процесуальний пуризм», коли надмірна деталізація процедур у Кримінальному процесуальному кодексі створює лазівки для затягування справ у Вищому антикорупційному суді. Крім того, аналіз судової практики свідчить про те, що ефективність законодавства часто впирається у проблему конституційності окремих норм, як це було з кризою 2020 року навколо повноважень НАЗК. Важливим аспектом результатів є висновок про те, що подальший розвиток законодавства має зміститися від кількісного збільшення заборон до цифровізації державних процесів. Впровадження інструментів на кшталт «eКордон» або Prozorro доводить, що автоматизація алгоритмів прийняття рішень є ефективнішою за суворість кримінальних санкцій, оскільки вона усуває саму можливість виникнення корупційного ризику. Таким чином, сучасний стан антикорупційного права в Україні характеризується переходом від етапу інституційного становлення до етапу тонкого налаштування механізмів реалізації норм та захисту їх від політичного втручання.

Висновки

Розвиток антикорупційного законодавства пройшов шлях від формального копіювання радянських підходів до створення автономної, інтегрованої в міжнародне право системи. Основним викликом сучасності є не стільки прийняття нових законів, скільки забезпечення невідворотності покарання та стабільності роботи вже створених інституцій. Подальша еволюція має зосередитися на цифровізації державних послуг, що автоматично усуває людський фактор та корупційні ризики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р.
2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.
3. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки.
4. Трепак В. М. Боротьба з корупцією в Україні: теоретико-прикладні аспекти. – К., 2020.
5. Дані НАЗК щодо моніторингу способу життя посадових осіб.

Білодід Анастасія Анатоліївна – студентка групи 2БС-24Б, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: bilodidnastia@gmail.com

Науковий керівник: **Ковальчук Іван Васильович** – старший викладач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua

Bilodid Anastasiia – student of group 2BS-24B, Faculty of Information Technologies and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: bilodidnastia@gmail.com

Scientific Supervisor: **Kovalchuk Ivan** – senior Lecturer of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ivankovalchuk@vntu.edu.ua